

*М. Загорська – студентка II курсу економіко-правового факультету
Донецького національного університету,
Л.М. Дешко – ст. викладач кафедри конституційного і міжнародного права Донецького
національного університету;
науковий керівник – проф., член-кореспондент Академії правових наук України, зав.
кафедрою конституційного і міжнародного права Донецького національного
університету, декан економіко-правового факультету В.Д. Волков*

ДО ПИТАННЯ ПРО ІМПЛЕМЕНТАЦІЮ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ ЩОДО ПРАВ ЛЮДИНИ В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Процес становлення та розвитку відносин в сфері реалізації, охорони і захисту прав людини поставив актуальне питання про формування нового, сучасного законодавства, що регулює відносини, які виникають в процесі організації, здійснення та реалізації прав людини в зазначеній сфері.

Питання про необхідність розвитку цього законодавства неодноразово підіймалися в науковій літературі О. Анісімовим, М. Антоновичем, І. Бліщенко, Е. Бредлі, М. Буроменським, В. Буткевичем, А. Гавердовським, В. Гавриловим та іншими. Однак у цих працях здебільшого відображались проблеми міжнародно-правової, а не внутрішньоправової імплементації. Імплементацийних проблем торкалися і деякі представники галузевих юридичних наук, а саме: Ю. Грошевий, В. Дрьомін, І. Клепицький, В. Ковальський, В. Коссак, А. Мавлонов, А. Мацко, А. Мезяєв та ін. Проте, вищезазначені проблеми не отримали логічного завершення, а тому проблема національної імплементації міжнародних договорів щодо прав людини залишається відкритою та набула надзвичайної гостроти. Крім того, в умовах виходу України на міжнародну арену як самостійної держави і укладення нею великої кількості міжнародних договорів, зокрема з питань прав людини, усі проблеми, пов'язані із впровадженням таких договорів в українську державно-юридичну практику, набувають особливої ваги. Якщо раніше відносини у сфері реалізації, охорони і захисту прав людини регулювалися переважно внутрішньодержавним правом, то зараз вони стали повноцінним об'єктом "опіки" права міжнародного. Це неминуче пов'язано із інтенсифікацією й ускладненням контактів між відповідними нормами міжнародного і національного права. Тому кожна держава повинна створити ефективні юридичні механізми опосередкування таких контактів, а відповідно і реалізації взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань щодо прав людини. Певна правова база для цього в Україні вже створена. Це насамперед ст.9 Конституції України, Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Закон України "Про дію міжнародних договорів на території України" від 10 грудня 1991 р., Закон України "Про міжнародні договори України" від 22 грудня 1993 р. Проте вміщені у цих актах правові положення в силу їх загального характеру не можуть повною мірою забезпечити втілення усіх норм ратифікованих Україною міжнародних договорів щодо прав людини в її юридичну практику. Тому існує потреба у більш детальній регламентації процедури виконання державою зобов'язань,

які впливають саме з таких міжнародних договорів, оскільки ці договори відзначаються неабиякою специфікою.

Ця потреба стала особливо нагальною щодо “запуску” механізму імплементації в Україні Конвенції про захист прав і основних свобод людини (далі – Конвенція), котру Верховна Рада України ратифікувала 17 липня 1997 р. Як відомо, приписи Конвенції відзначаються високим рівнем абстрактності, насиченістю оціночними поняттями. Тому її “оснащено” численними прецедентами, що сформувалися в ході застосування норм цього акта Європейським судом з прав людини (далі – Суд). І це не може не накладати відбиток на процес її імплементації у будь-якій державі-члені Ради Європи.

Таким чином, дослідження зазначеного питання для правотворчої діяльності є актуальним, доцільним і вбачається у тому, що його висновки щодо забезпечення відповідності норм національного права нормам згадуваних договорів (зокрема Конвенції) зможуть посприяти удосконаленню імплементаційного законодавчого процесу.

1. Аналіз особливостей національної імплементації міжнародних договорів про права людини вказують на необхідність розширення змісту поняття “національної імплементації норм міжнародного права”, під якою пропонуємо розуміти процес юридичного опосередковування реалізації норм міжнародного права на території держави, здійснюваний шляхом не тільки правотворчої та організаційно-виконавчої, але й правозастосувальної та правотлумачної діяльності державних органів.

2. Дослідження статусу міжнародних договорів у державі, визначення їх юридичної сили на основі конституційної практики держав свідчить, що конституційне формулювання про входження міжнародних договорів до складу саме національного законодавства, а не правової системи логічно потребує точнішого визначення статусу міжнародного договору, та, відповідно, вимагає розширення змісту поняття “національне законодавство”, при чому таким чином, аби розуміти під ним систему усіх джерел права даної держави. Таке розуміння системи законодавства дає змогу порівнювати юридичну силу відповідних норм міжнародних договорів.

3. Аналіз питання щодо відповідності національного законодавства положенням Європейської Конвенції з прав людини було встановлено наступне: існує суперечність між нормами національного права і Віденської Конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. З метою усунення колізії міжнародного права і національного, запобігання порушенням Конвенції в подальшому, необхідно привести національне законодавство держави у відповідність із положеннями Конвенції.

Реалізація вказаних пропозицій буде сприяти вдосконаленню законодавства і судової практики щодо забезпечення виконання на національному рівні міжнародно-правових зобов’язань держави у галузі прав людини (насамперед Конвенції про захист прав і основних свобод людини).